

"Populisme og Id. politik". Marie Berg Carlsen. Columbus 2020

MARCH
BACK TO
MEXICO

5

Årsager til højrepopulisternes fremgang

ÅRSAGER TIL HØJREPOPULISTERNES FREMGANG

1

De to teorier, du kan læse om i dette kapitel, kommer med hver deres bud på årsagerne til, at højrepopulismen har haft så stor fremgang i den vestlige verden i de seneste år.

Du har i forrige kapitel kunnet læse om generelle vælgeradfærdsteorier inden for politisk forskning – det er teorier, der kan overføres på alle typer vælgeradfærd: både på dem, der stemmer på populistiske kandidater, og dem, der stemmer på de mere traditionelle kandidater

De teorier, du skal læse om i det følgende, tager afsæt i de traditionelle, mere generaliserede vælgeradfærdsteorier, men videreudvikler dem til specifikke teorier, der kan forklare tilslutningen til højrepopulismen. De to teorier er den økonomiske globaliseringsalisteringsteori, som den fremsættes af Dani Rodrik, og tesen om det kulturelle baglag, fremsat af Ronald Inglehart og Pippa Norris.

Dani Rodriks teori har fokus på globaliseringen og dennes betydning for økonomien, når han forklarer årsagen til den stigende tilslutning til højrepopulismen. Rodriks fokus på økonomi som det væsentligste placerer ham i den rationelle vælgeradfærdsteori-retning.

Ronald Inglehart og Pippa Norris teori lægger sig derimod op ad den sociologiske og den socialpsykologiske forklaring. De mener, at hovedårsagen til højrepopulismens store fremgang skal findes i en konflikt mellem henholdsvis de moderne og traditionelle værdier, som forskellige grupper i samfundet tilslutter sig.

Når du læser om de to teorier, kan du prøve at vurdere, hvilken af teorierne du synes bedst forklarer højrepopulismens fremgang – knyt gerne dette til empirien i kapitel 2, hvor du kan læse om, hvordan højrepopulismen udfolder sig i den vestlige verden.

Donald Trump sammen med Storbritanniens premierminister, Boris Johnson ved G7-topmødet i Frankrig, 2019

Den økonomiske globaliseringsstese

Dani Rodriks forklaring på, hvorfor højrepopulisterne har opnået så stor tilslutning i den vestlige verden, tager udgangspunkt i **den økonomiske globalisering**, og hvordan dennes konsekvenser indvirker på de politiske valg, befolkningerne træffer.

Tekstboks 5.1

Hvad er økonomisk globalisering?

Når man taler om globalisering, er der typisk tre måder, denne kan udfoldes sig på: politisk globalisering og kulturel globalisering og økonomisk globalisering (hvor de første to ikke er relevante i denne sammenhæng).

Den økonomiske globalisering betyder, at der finder en stigende handel med varer og tjenester, teknologier og investeringer sted mellem lande. Denne stigende handel binder landene sammen og gør dem afhængige af hinanden (interdependens) på den måde, at virksomhederne for eksempel er afhængige af at kunne få råvarer fra andre landes distributører.

Konsekvenserne af den økonomiske globalisering

Rodrik opdeler den økonomiske globalisering i to underområder: frihandel og den finansielle globalisering. Konsekvenserne af begge kan du læse om i de følgende:

1. Konsekvenserne af frihandel

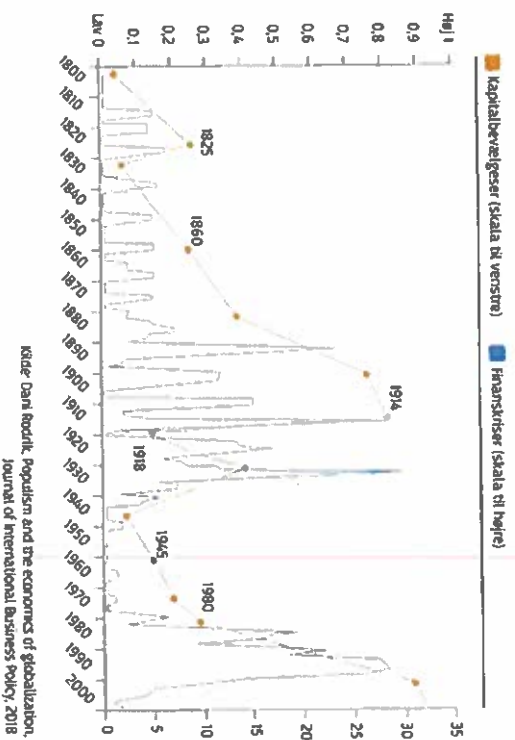
Frihandel er, når handel mellem lande kan finde sted uhindret af toldmure og eksport- eller importrestriktioner. Ifølge Rodrik har frihandel en negativ effekt på særligt de lavtuddannede arbejdere. Dette skyldes, at de varer, som de lavtuddannede arbejdere producerer, ofte vil være billigere at købe fra udlandet (altså importere). Varerne vil være billigere i udlandet, hvis produktionsomkostningerne, for eksempel lønningerne, i udlandet er lavere.

Konsekvensen af dette bliver, at arbejderne enten presses ned i løn, for at deres virksomhed kan konkurrere med udlandet, eller at de simpelthen mister deres job, fordi virksomhederne flytter til udlandet, hvor arbejdskraften er billigere end i hjemlandet.

2. Konsekvenserne af den finansielle globalisering

Den finansielle globalisering er øgningen af pengestrømmenes fri bevægelse på tværs af grænser. Rodrik viser for det første, at den fri bevægelse af pengestrømme ikke bidrager til økonomisk stabilitet for befolkningerne, fordi finansiell globalisering hænger tæt sammen med forekomster af finanskriser (se figur 5-1). Finanskriser rammer ofte befolkningerne meget hårdt; i værste tilfælde risikerer de at miste deres pensions-)opsparinger og må gå fra hus og hjem.

Figur 5.1 : Kapitalbevægelser og finanskriser, alle lande, 1800-2007

Det næste, Rodrik peger på, er de empiriske studier, der viser, at uligheden internt i landene er øget som konsekvens af den finansielle globalisering. Mens den fri bevægelse af pengestrømme fører til en langvarig indkomstnedgang for gruppen af arbejdere, stiger indkomsten for dem, der i forvejen ligger i top 1, top 5 og top 10 procent af indkomstgruppen.

Chokerede børshandlere på New Yorks børser, da kursene fortsatte nedad under finans-krisen i oktober 2008; en finanskrise, der fik voldsomme konsekvenser for store dele af befolkningerne.

Ved at undersøge, hvilke konsekvenser den øgede frihandel og den finansielle globalisering har – samlet under betegnelsen 'økonomisk globalisering' – kommer Rodrik frem til, at den økonomiske globalisering har negative konsekvenser for særligt arbejderne og de mindtberemidlede af befolkningerne i den vestlige verden, der altså ender med at blive 'taberne' i den økonomiske globalisering.

Højrepopulisternes løsning på uretfærdigheden og utrygheden

Den ulighed, som den økonomiske globalisering har ført med sig, opleves af mange som uretfærdig. Problemet er, ifølge Rodrik, ikke selve uligheden, men nærmere de præmisser, som uligheden opstår på baggrund af. Det opleves ikke som retfærdigt at blive udkonkurreret af et udland, der har gunstigere betingelser for produktion, end dit eget land har; at de kan producere varer

billigere, fordi de ikke har de samme standarder for løn, arbejdstider og generelle arbejdsvilkår.

Antiglobaliseringsdemonstration i Miami i 2003, hvor anarkister, arbejdere og globaliseringsmodstandere demonstrerede mod en øget økonomisk globalisering. Hele byen var i undtagelsestilstand, butikker var lukkede, og politiet patruljerede. Som demonstrationens skilt afsører, så er det ofte, ifølge Rodrik, oplevelse af uretfærdighed, der gør befolkningen vrede – og denne oplevelse øges i høj grad ved en øget økonomisk globalisering.

Den økonomiske globalisering og de konsekvenser, denne har (en oplevelse af uretfærdighed og økonomisk utryghed) er ikke blevet prioriteret af politikerne; der har ikke været nogen egentlige forsøg på at løse dem. Det har, ifølge Rodrik, givet gode muligheder for, at højrepopulisterne kan komme på banen med alternative, højrepopulistiske løsningsforslag.

Højrepopulisterne præsenterer en tydelig fortælling om, hvordan samfundet har udviklet sig til det dårligere – og hvem der har skylden for denne udvikling.

HØJREPOPULISTERNES FORTÆLLING

De populistiske bevægelser bidrager med det narrativ, der er nødvendigt for at mobilisere befolkningen omkring de problemer, denne oplever. Populisternes præsenterer således en historie for at appellere til dens vælgerebase, her er, hvad der sker ligesom det her er årsagen, og her er de mennesker, der gør det muligt for...

Kilde: Dan Rodrik, Populism and the economics of globalization, Journal of International Business Policy, 2018.

Rodriks pointe er således, at den bagvedliggende grund til højrepopulismens store fremgang er, at denne leverer en løsning på den oplevelse af uretfærdighed og utryghed, som den økonomiske globalisering bringer med sig.

Forskellen på højre- og venstrepopulismen
Oplevelsen af uretfærdighed og utryghed, som forårsages af den økonomiske globalisering, ligger ikke kun bag den højreorienterede populisme – den er også årsag til den venstreorienterede populisme.

Når Rodrik skal forklare, hvad der giver anledning til begge former for populisme, tager han udgangspunkt i den måde, som samfund er inddelt på – nærmere bestemt de kløfter, der giver anledning til splittelse og konflikt. Han oprækker tre overordnede grupper i samfundet: **eliten, majoriteten og minoriteten.**

Figur 5.2: Kløfter mellem de tre forskellige samfundsgupper

Eliten er kendetegnet ved at være adskilt fra resten af samfundet gennem deres rigdom, hvor minoriteten er adskilt fra resten af samfundet gennem deres identitet (etnicitet, religion, køn eller lignende).

Ser man på, hvilke kløfter i samfundet dette skaber, så er der tale om en indkomst-/socialklasse-kløft, der adskiller eliten fra resten af samfundet, samt en national/kulturel kløft, der er adskiller minoriteterne fra resten af samfundet.

Rodriks pointe er så, at hvorvidt der er tale om en højre- eller venstreorienteret populist, afhænger af, hvilken kløft populist koncenterer sig om, altså hvem populist mener har skylden for den dårlige udvikling. Ifølge venstreføjepopulisterne er det den økonomiske elite, mens det ifølge højrepopulisterne er minoriteter, der har skylden.

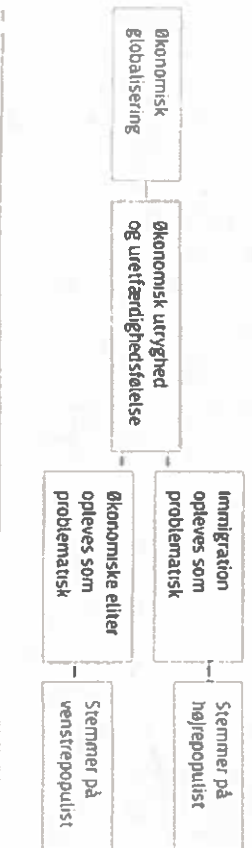
Figur 5.3: Højre- og venstrepopulismens forskellige fokus

Højrepopulisme	VENSTREPOPULISME
Her fokuserer populistene på den kløft, der opstår mellem minoriteterne og resten af samfundet – og det centrale er derfor de nationale eller kulturelle forskelligheder.	Her fokuserer populistene på den kløft, der opstår mellem eliten og resten af samfundet – og det centrale er derfor de indkomst- og klassebaserede forskelligheder.

Hvilken af de to kløfter en given populist vælger at trække på, afgøres ifølge Rodrik af, hvad der opleves som mest problematisk for befolkningen.

Højredrejningen i den vestlige verden skyldes således saliensens (vigtigheden) af en særlig type globaliseringschok, nemlig det, der opstår ved immigration. Det er et anderledes globaliseringschok, der har været i enkelte vestlige lande – Italien og Spanien – hvor eurokrisen virkelig kradsede, og derfor en anden type populisme, venstrepopulismen, vi finder dér.

Figur 5.4: Model over Rodriks tese om den økonomiske globalisering som årsag til populisternes fremgang

tekstboks 5.2

Hvornår opstår henholdsvis højre- og venstrepopulismen?

Når man sammenligner for eksempel Frankrig og Spanien, så har Frankrig haft en langt større grad af indvandrere fra muslimske lande, hvorfor Marine Le Pens foranledigede i modsatte nationale/kulturelle kløft har vundet genklang hos franskmændene. Spanien har i modsætning hertil haft færre muslimske indvandrere, men har til gengæld lidt langt mere økonomisk efter eurokrisen, hvorfor Podemos har fået så stor tilslutning (du kan læse mere om Podemos i Spanien i casen i kapitel 3).

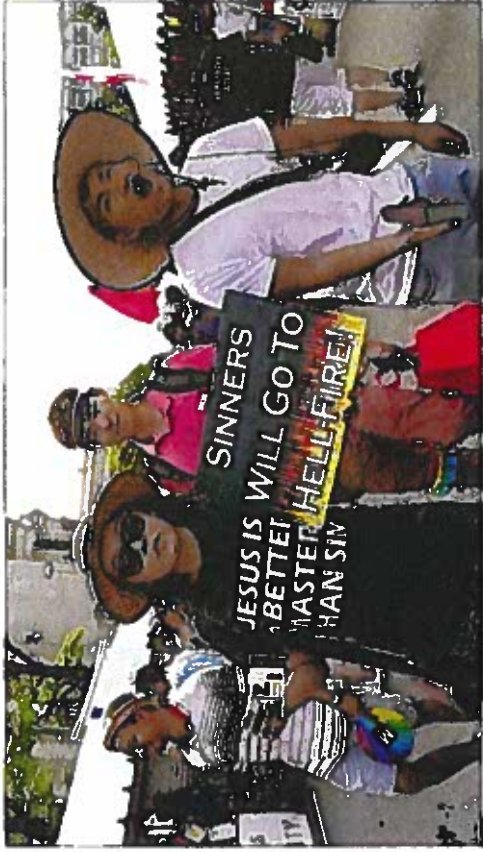
I USA ser vi begge typer populisme: Trump, hvis fokus er på den nationale/kulturelle kløft med henvisning til immigration, terrortrusler og lignende, og Bernie Sanders, der kæmper mod den økonomiske elite med baggrund i indkomst-/socialklasse-kløften.

Aktivister fra Occupy Wall Street-bevægelsen, der opstod i protest mod finanssektoren i USA efter finanskrisen, og som i løbet af en måned spredte sig til 82 lande verden over. Det er netop vreden mod den finansielle sektor, som venstrepopulisterne trækker på.

ARBUDSPØRGSMAI

1. Hvem stemmer ifølge Dani Rodrik på populisternes?
2. Hvorfor stemmer denne vælgert Gruppe på populisterne?
3. Hvilken forskel er der på højre- og venstrepopulister?
4. Hvad synes du er styrker og/eller svagheder ved Rodriks teori?

Kristine moddemonstranter ved Washington DC Pride Parade i 2015, der tilhører den værdipolitiske højrefløj, som er modstandere af homoseksualitet.

Inglehart og Norris tager udgangspunkt i Ingleharts vælgeradfærdsteori om, at værdipolitik fylder langt mere på den politiske scene fra 1960'erne og frem, og at en meget stor del af befolkningerne og de politiske eliter, der er vokset op efter 1960'erne, abonnerer på en moderne værdipolitik. Det er centralt for at forstå Inglehart og Norris' tese om det kulturelle bagslag, at det er de moderne værdier, der er blevet dominerende blandt de politiske eliter og store dele af befolkningerne i den vestlige verden.

Inglehart og Norris' pointe er nemlig, at der er en gruppe, der ikke oplever opblomstringen af de moderne værdier som udtryk for en positiv udvikling – tværtimod: Gruppen oplever dem som et forfald

af de gode gamle dage, hvor traditionelle værdier herskede, og hvor de selv var en privilegeret del af samfundet grundet deres etnicitet og køn. De tilhørte arbejderklassen uden lange akademiske uddannelser og blev i høj grad opfattet som ryggraden i samfundet; som dem, der fik de økonomiske hjul til at dreje rundt. Sådan er det ikke længere, andre sektorer har overtaget udviklingen – og nu bliver denne gruppes værdier i høj grad opfattet som reaktionære og politisk ukorrekte. Gruppen udgøres primært af ældre, hvide, lavere uddannede, overvejende religiøse mænd.

De har en anti-immigrant-orientering, mustillid til globalisering, går ind for traditionelle kønsroller samt udtrykker støtte til autoritære værdier.

Tekstboks 5.3

Baggrundsvariable for gruppen, der overvejende stemmer højrepopulistisk

Alder:

Jo ældre vælgeren er, jo mere tilbøjelig er denne til at stemme populistisk

Uddannelse:

Jo lavere uddannet vælgeren er, jo mere tilbøjelig er denne til at stemme populistisk

Religiositet:

Jo mere religiøs vælgeren er, jo mere tilbøjelig er denne til at stemme populistisk

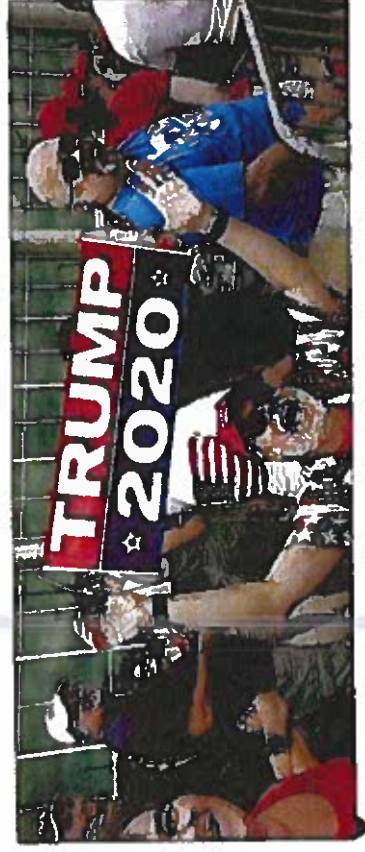
Etnicitet:

Hvis vælgeren ikke er indvandrer, er denne mere tilbøjelig til at stemme populistisk

Køn:

Hvis vælgeren er en mand, er denne mere tilbøjelig til at stemme populistisk

Du kan se de statistiske oplysninger over hvordan vælgerne fordelte sig ved det amerikanske præsidentvalg i 2016, den afsluttende opgave i kapitel 4.

Trump-vælgere foran et vælgermøde i august 2019 i svingstaten New Hampshire, hvor Trumps 2020-kampagne appellerer til vælgere med friere våbenlove og strengere immigrationslove.

Det er denne gruppe, der stemmer på de højreorienterede populist, og årsagen skal, ifølge Inglehart og Norris, findes i devalueringen af vælgergruppens værdier og status i samfundet.

Højrepopulisternes og de traditionelle værdier

Til dem, der efterspørger en politik, der hylder de traditionelle værdier og gør op med de progressive, tilbyder de højrepopulistiske kandidater og partier et organiseret forum.

Det kan for eksempel ses på de kam-pagner, som populisterne fører, hvor hovedbudskabet ofte er, at kandidaten/partiet vil genskabe 'de gode gamle dage', dengang de traditionelle værdier herskede. Dette ses for eksempel både hos Donald Trump med hans slogan 'Make America Great Again' og i Brexit kampagnen med 'We want our country back'. Slogans som disse markerer og trækker på en længsel

efter en tid, hvor de traditionelle værdier herskede, og hvor de, der tilslutter sig dem, havde en højere status i samfundet, end til-fældet er i dag.

FREMMEDE I DERES EGET LAND

Der er grupper, der føler sig som fremmede i deres eget land, som ikke deler de dominerende værdier eller præskoner den progressive kulturelle udøvelse. I lde, holdt mænd med traditionelle værdier, der udgjorde den kulturelle ma-joritet i vestlige samfund i 1950-60'erne, ser nu at deres medfjendske og privilegier forsvinder bort.

Kilde: Ronald Inglehart og Pippa Norris, Trump, Brexit, and the Rise of Populism: Economic Insecurity and Cultural Backlash, Harvard Kennedy School, 2016

Donald Trump i North Carolina i 2018.

Med budskabet 'Make America Great Again!' appellerer Trump-kampagnen netop til den gruppe vælgere, der har traditionelle værdier, og som har mistet deres status i samfundet. Det er således måske ikke kun America, men også vælgerne selv, der skal gøres great again.

Inglehart og Norris' teori peger på det kulturelle bagslag som den afgørende for-klaring på, hvorfor så stor en del af vælgerne i den vestlige verden stemmer på højre-populisterne. Det kulturelle bagslag er en reaktion fra de dele af samfundet, der oplever, at deres værdier og status er blevet devalueret og ikke længere anerkendes af resten af samfundet og den herskende elite.

Følelsen af fremmedgørelse resulterer i, at denne gruppe af særligt hvide, ældre, lavtuddannede mænd stemmer på de poli-tikere, der tilbyder at bringe de gode gamle dage tilbage: de højreorienterede populis-ter. Det betyder selvfølgelig ikke, at alle, der stemmer populistisk, har disse karakteristi-ka; der er tale om tendenser, målt statistisk, som man i et vist omfang kan generalisere og danne teorier på baggrund af

Inglehart og Norris tager altså udgangs-punkt i socioøkonomisk baggrund, kultur og værdier som den afgørende faktor, når de skal forklare, hvorfor højrepopulisterne har fået så meget medvind de seneste år. Dermed skriver de sig op imod den op-fattelse, der kommer til udtryk hos Dani Rodrik m.fl. – at det er den økonomiske globalisering, der er hovedårsagen til høj-repopulisternes popularitet.

For igen at knytte an til kapitlet om den generelle vælgeradfærdsteori, skulle det gerne være tydeligt, at Inglehart og Norris' teori således lægger sig op ad den sociolo-giske/socialpsykologiske forklaring, mens Rodrik m.fl. i højere grad placerer sig i ra-tional choice-retningen.

ARBEJDSOPRÅGSMÅL

1. Hvem stemmer ifølge Inglehart og Norris på højrepopulisterne?
2. Hvorfor stemmer denne vælgergruppe på højrepopulisterne?
3. Hvilken rolle spiller værdipolitik i tilslutningen til højrepopulisterne?
4. Hvad synes du er styrker og/eller svagheder ved Norris og Ingleharts teori?

